

Вінницький національний медичний університет ім. М.І. Пирогова

ЗАТВЕРДЖУЮ

Проректор ЗВО з науково-педагогічної роботи і міжнародних зв'язків

 Інна АНДРУШКО
«30» серпня 2024 року

ПОГОДЖЕНО

В.о. зав. кафедри педагогіки та психології

 доц. ЗВО Тетяна РИСИНЕЦЬ
«29» серпня 2024 року

СИЛАБУС

навчальної дисципліни

Вікова психологія

Спеціальність	053 Психологія
Освітній рівень	Магістр
Освітня програма	ОПП «Психологія», 2024
Навчальний рік	2024-2025
Кафедра	Педагогіки та психології
Лектор	Доцент ЗВО Тетяна РИСИНЕЦЬ
Контактна інформація	pedagogy@vnmu.edu.ua
Укладач силабусу	Доцент ЗВО Тетяна РИСИНЕЦЬ

1. Статус та структура дисципліни

Статус дисципліни	Вибіркова
Код дисципліни в ОПП/місце дисципліни в ОПП	ВБ 1.2 //вибіркова дисципліна
Курс/семестр	I курс (II семестр)
Обсяг дисципліни (загальна кількість годин/ кількість кредитів ЄКТС)	120 годин /4 кредити ЄКТС
Кількість змістових модулів	3 модулів
Форма підсумкового контролю	залік
Структура дисципліни	
Лекційні заняття (год)	стаціонар – 14 год, заочна форма – 10 год.
Практичні заняття (год)	стаціонар – 16 год, заочна форма – 8 год.
Самостійна робота студента (год)	стаціонар – 90 год, заочна форма – 102 год.
Мова викладання	українська
Форма навчання	очна, заочна

2. Опис дисципліни.

Коротка анотація курсу, актуальність.

Основним фокусом програми є отримання знань з вибіркової дисципліни професійної підготовки «Вікова психологія», вивчення якої необхідне для успішного засвоєння низки клінічних дисциплін та успішної професійної діяльності.

Предметним напрямком програми є основні теоретичні засади вікової динаміки, закономірності, фактори, умови, механізми становлення, формування та розвитку психіки людини в онтогенезі, програма орієнтована на отримання знань про загальні закономірності, особливості виникнення та розвитку психічних процесів і властивостей у дітей, підлітків, юнаків, дорослих і зумовлену віком динаміку співвідношень між ними; про причини та закономірності переходу від одного вікового періоду до наступного; становлення різних видів діяльності; формування психічних якостей і властивостей особистості базові моделі вікової класифікації. Програма спрямована на формування у майбутніх фахівців фундаментальних знань щодо психофізіологічного, когнітивного, емоційного тощо розвитку особистості на різних вікових етапах. Програма сприяє досягненню розуміння механізмів виникнення вікових криз та відхилень, шляхів їхнього попередження та подолання.

Передреквізити: Вивчення дисципліни «Вікова психологія» базується на знаннях основних природничо-наукових дисциплін: «Загальна психологія», «Соціальна психологія», «Психофізіологія», «Психологія спілкування та конфліктологія» й інтегрується з цими дисциплінами.

Мета курсу та його значення для професійної діяльності. Метою викладання навчальної дисципліни є забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями з основ вікової психології, озброєння студентів знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу, а також здійснення практичної підготовки студентів для роботи з людьми різних вікових категорій. Сформувати у них цілісне уявлення про об'єкт, предмет, завдання, методи, структуру вікової психології; розвиток наукової компетентності особистості студента у означеній сфері.

Постреквізити: Навчальна дисципліна «Вікова психологія» закладає основи для вивчення студентами дисциплін «Клінічна психодіагностика», «Психіатрія. Наркологія», «Спецпрактикум з психологічного консультування», «Методика викладання психології у ЗВО», що передбачає інтеграцію викладання з цими дисциплінами та застосування знань з «Вікової психології» в процесі подальшого навчання та у професійній діяльності.

3. Результати навчання.

- Аналізувати основні теоретико-методологічні засади вікової психології;
- виділяти критерії та принципи вікових періодизацій життєвого шляху особистості, теорії розвитку людини, головні характеристики стадій розвитку, поняття кризи, види криз, їх прояви, особливості фізичного і когнітивного розвитку в різні вікові періоди;
 - характеризувати особливості діяльності та соціальних зв'язків у різному віці;
 - характеризувати періоди розвитку, враховуючи провідний вид діяльності, особливості емоційної та когнітивної сфер, поведінкових проявів, особливостей соціальних контактів;
 - визначати кризи та пояснювати механізми їх виникнення;
 - оволодіти такими базовими поняттями, як геронтогенез, гомеорез, геронтофобія; формування в студентів позитивного ставлення до осіб похилого віку;
 - вільно оперувати понятійно-категоріальним апаратом вікової та педагогічної психології;
 - аналізувати стадії розвитку особистості з точки зору різних періодизацій;
 - враховувати психолого-педагогічні аспекти навчальної та виховної діяльності;
 - проводити формальну та змістовну діагностику періоду розвитку, кризових періодів, труднощів і відхилень у розвитку;
 - обирати вірну комунікативну та виховну тактику з урахуванням стадії розвитку, використовувати педагогічні методи і прийоми у спілкуванні з хворими в контексті лікувального процесу.

4. Зміст та логістика дисципліни

Модуль № 1 Вікова психологія. Змістових модулів 3.	2 семестр 120 година/ 4 кредити	Для денної форми навчання Лекції №№ 1-7 Практичні заняття №№1-8 Теми для самостійного опрацювання №№1-9 Для заочної форми навчання Лекції №№ 1-5 Практичні заняття №№1-4 Теми для самостійного опрацювання №№1-9
---	------------------------------------	---

Дисципліна включає 17 тем, які складаються з 1 тематичного модуля.

Модуль 1. Вікова психологія.

Змістовий модуль 1. Психологія дошкільного віку

Тема 1. Предмет, завдання та основні проблеми вікової психології.

Тема 2. Психологія вікового розвитку. Комплексне вивчення життєвого шляху особистості.

Тема 3. Основні підходи та критерії періодизації.

Тема 4. Новонародженість. Особливості розвитку дитини в немовлячий період.

Тема 5. Анатомо-фізіологічні та психологічні особливості розвитку в ранньому дитинстві.

Тема 6. Розвиток особистості в ранньому дитинстві.

Тема 7. Розвиток особистості дошкільника в провідній діяльності. ПК-залік.

Змістовий модуль 2. Психологія шкільного віку

Тема 8. Анатомо-фізіологічні особливості та соціальний розвиток в молодшому шкільному віці.

Тема 9. Розвиток особистості в молодшому шкільному віці.

Тема 10. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку особистості в підлітковому віці.

Тема 11. Розвиток особистості та криза підліткового віку

Тема 12. Проблеми становлення особистості в юнацькому віці.

Тема 13. Розвиток особистості та Я-концепції в юнацькому віці.

Змістовий модуль 3. Психологія дорослості

Тема 14. Професійне та соціальне становлення особистості в ранній дорослості.

Тема 15. Розвиток особистості та кризи ранньої дорослості.

Тема 16. Анатомо-фізіологічні особливості розвитку особистості в період середньої дорослості.

Тема 17. Характеристика змін особистості в похилому віці. Психологічні проблеми смерті та вмирання.

У лекціях з вікової психології висвітлюються основні та проблемні питання психології вікового розвитку, загальна характеристика вікових криз.

Практичні заняття передбачають теоретичне обґрунтування основних питань теми та засвоєння наступних практичних навичок:

- проводити психологічне дослідження і виявляти психологічні і соціальні чинники у осіб різного віку;
- вільно оперувати понятійно-категоріальним апаратом вікової педагогічної психології;
- аналізувати стадії розвитку особистості з точки зору різних періодизацій;
- характеризувати періоди розвитку, враховуючи провідний вид діяльності, особливості емоційної та когнітивної сфер, поведінкових проявів, особливостей соціальних контактів;
- визначати кризи та пояснювати механізми їх виникнення;
- визначати особливості оволодіння учнями вміннями та навичками;
- зробити висновок за результатами експериментально-психологічного дослідження;
- аналізувати психологічний стан літніх людей;

- розуміти психологічну проблематику старості як певного кризового періоду;
 - аналізувати психологічні аспекти вихованості, формування індивідуально-психологічних якостей особистості в процесі виховання;
 - показати особливості виховних впливів на різних вікових етапах розвитку особистості та в періоди вікових криз.
- навчитися:
- визначати, аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання;
 - ілюструвати прикладами закономірності та особливості функціонування та розвитку психічних явищ;
 - розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань;
 - пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності;
 - приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання.
- Самостійна робота студента передбачає підготовку до практичних занять та опанування окремих завдань для самостійної роботи, що мають бути освоєні студентами як вхідний рівень знань до проведення практичних занять з дисципліни «Вікова психологія».

Індивідуальна робота програмою не передбачена.

5. Форми та методи контролю успішності навчання

Поточний контроль на практичних заняттях	Методи: усне або письмове опитування, тестування, електронне опитування, розв'язання ситуаційних задач, їх трактування та оцінка їх результатів
Контроль засвоєння тематичного розділу дисципліни на проміжних контрольних заняттях	Методи: <i>усне або письмове опитування, електронне тестування, розв'язання ситуаційних задач, контроль практичних навичок</i>
Підсумковий контроль дисципліни – залік- по завершенні дисципліни	Методи: <i>усне опитування</i> (згідно положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (посилання https://www.vnmu.edu.ua/Загальна_інформація/Основні_документи))
Засоби діагностики успішності навчання	Теоретичні питання, тести, практичні завдання, демонстрація практичних навичок

6. Критерії оцінювання

Поточний контроль здійснюється на кожному з практичних занять. Для контролю рекомендується застосовувати такі засоби визначення рівня підготовки студентів: тестові завдання (для контролю теоретичної підготовки студента), розв'язування ситуаційних завдань (для оцінки уміння застосовувати теоретичні знання у конкретних ситуаціях), виконання практичних навичок. Поточний контроль проводиться також шляхом усного опитування й аналізу участі студента у загальній дискусії під час практичних занять.

Знання студента з теми оцінюють традиційною оцінкою (5-ти бальна система) згідно «Положень про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова» (2022).

Оцінювання усної відповіді під час поточного контролю

Оцінка **«відмінно»** виставляється студенту, який глибоко і всебічно засвоїв теоретичний матеріал, грамотно і логічно його викладає. Він може вільно оперувати професійною термінологією, чітко відповідає на нестандартні питання за темою заняття, уміє пов'язати матеріал даної теми з вивченими раніше розділами, що свідчить про опанування рекомендованої літератури та здатність аналізувати вивчений матеріал, а також чітко

демонструє значення засвоєних теоретичних знань. Дає повні, розгорнуті відповіді на додаткові запитання викладача.

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який знає і добре володіє теоретичним матеріалом, грамотно його викладає, не допускає неточностей при відповіді, уміє розкрити тему з позицій її значення та практичного застосування, але при цьому відповіді не виходять за межі підручника, методичних рекомендацій. Відповідає на додаткові запитання викладача.

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який знає базові поняття та визначення з вивченої теми, але допускає значні неточності або має труднощі при формулюванні відповіді, не може пов'язати теоретичний матеріал із практикою.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який не знає теоретичних основ теми, допускає грубі помилки при відповіді, не розуміє базових понять та визначень, не може пояснити значення теоретичного матеріалу для практичної діяльності.

Оцінювання виконання практичних навичок під час поточного контролю

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який, знає хід та послідовність самостійної навчально-дослідницької роботи для виконання практичного завдання, демонструє правильне виконання необхідних практичних навичок, та вірно з чіткими формулюваннями узагальнень та висновків, застосовує в практичній діяльності.

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який допускає неточності при виконанні навчально-дослідної роботи, але здатний самостійно виявити допущені помилки та може продемонструвати виконання практичної навички в цілому.

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який знає основи практичного завдання, але зазнає труднощів при виконанні практичної навички, або вправи, не може продемонструвати повну правильну послідовність практичних навичок, не може трактувати в повному обсязі результати проведених досліджень.

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який не може продемонструвати виконання практичної навички, зазнає значних труднощів при виконанні вправи, порушує порядок виконання практичної роботи.

Оцінювання виконання тестових завдань під час поточного контролю

Оцінка «**відмінно**» виставляється студенту, який при проведенні тестового контролю допускається не більше 10% неправильних відповідей (обсяг правильних відповідей 90-100%).

Оцінка «**добре**» виставляється студенту, який під час тестового контролю допускає не більше 20% помилок (обсяг правильних відповідей 80-89 %).

Оцінка «**задовільно**» виставляється студенту, який робить помилки не більш, ніж в 40% тестових завдань (обсяг правильних відповідей 60,5-79%).

Оцінка «**незадовільно**» виставляється студенту, який при тестовому опитуванні правильно розв'язує менше 60% тестових завдань.

Оцінювання самостійної роботи студента

Самостійну роботу студентів оцінюють під час поточного контролю на аудиторному практичному занятті, адже окремі завдання до самостійної роботи мають бути освоєні студентами як вхідний рівень знань до проведення практичних занять з дисципліни «Вікова психологія».

Критерії оцінювання індивідуальної роботи

Індивідуальні завдання програмою не передбачені.

Схема нарахування та розподіл балів, які отримують студенти

Нарахування балів за дисципліну проводять згідно чинного положення про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова шляхом конвертації середньої арифметичної оцінки поточної успішності здобувача освіти за універсальною 200-бальною шкалою. До нарахованих балів за поточну успішність додаються індивідуальні бали (за умови їх зарахування на підставі успішного виконання індивідуальних завдань).

Максимальна кількість балів, яку може отримати здобувач освіти після засвоєння дисципліни, – 200 балів. **Мінімальна кількість балів** становить **122 бали.**)

Результати складання студентом заліку фіксуються у відомості успішності із зазначеною кількістю балів та відміткою «зараховано» або «не зараховано». Здобувачу освіти не зараховують дисципліну, якщо кількість отриманих балів менше 122, або вивчення дисципліни виконано в неповному обсязі, про що свідчить академічна заборгованість.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, диференційованого заліку	для заліку
180-200	A	відмінно	зараховано
170-179,99	B	добре	
160-169,99	C		
141-159,99	D	задовільно	
122-140,99	E	задовільно	
0-121,99	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

7. Політика навчальної дисципліни/курсу

Студент має право на отримання якісних освітніх послуг, доступ до сучасної наукової та навчальної інформації, кваліфіковану консультативну допомогу під час вивчення дисципліни та опанування практичними навичками. Політика кафедри під час надання освітніх послуг є студентоцентрованою, базується на нормативних документах Міністерства освіти та Міністерства охорони здоров'я України, статуті університету та порядку надання освітніх послуг, регламентованого основними положеннями організації навчального процесу в ВНМУ ім. М.І. Пирогова та засадах академічної доброчесності.

Дотримання правил розпорядку ВНМУ, техніки безпеки на практичних заняттях. Інструктаж з дотримання правил техніки безпеки при перебуванні студентів на території навчального корпусу №2. Проведення інструктажу реєструється в Журналі інструктажу з техніки безпеки, а також інструктаж з правил поведінки при сигналі "ПОВІТРЯНА ТРИВОГА" та безпечної евакуації в укриття. Студент, який не пройшов інструктаж, не допускається до практичних занять.

Вимоги щодо підготовки до практичних занять. Студент повинен бути підготовленим до практичного заняття. На заняття слід приходити вчасно, без запізнення. Студент, який запізнився більше, ніж на 10 хвилин на заняття, не допускається до останнього і повинен його відпрацювати в установленому порядку.

На практичних заняттях студент повинен дотримуватись правил безпеки під час знаходження у приміщеннях кафедри. Під час обговорення теоретичних питань студенти мають демонструвати толерантність, ввічливість та повагу до своїх колег та викладача.

Використання мобільних телефонів та інших електронних девайсів. Використання мобільних телефонів та інших електронних пристроїв на занятті допускається тільки під час електронного тестування або опитування.

Академічна доброчесність. Під час вивчення дисципліни студент має керуватись Кодексом академічної доброчесності ВНМУ ім. М.І. Пирогова (https://www.vnmu.edu.ua/загальна_інформація/Основні_документи/Кодекс_академічної_доброчесності). При порушенні норм академічної доброчесності під час поточного контролю студент отримує

оцінку «2» та повинен її відпрацювати своєму викладачу в установленому порядку протягом двох тижнів після отриманої незадовільної оцінки.

Пропуски занять. Пропущені заняття відпрацьовуються в порядку, установленому в Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/Загальна інформація/Основні документи>) відповідно до порядку відпрацювань пропущених занять та «2», (опублікованого на сайті кафедри <https://www.vnmu.edu.ua/кафедра педагогіки та психології#>)

Порядок допуску до підсумкового контролю з дисципліни наведений в Положенні про організацію освітнього процесу у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (посилання <https://www.vnmu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи>). До підсумкового контролю допускаються студенти, які не мають пропущених невідпрацьованих практичних занять та лекцій та отримали середню традиційну оцінку не менше «3».

Вирішення конфліктних питань. При виникненні непорозумінь та претензій до викладача через якість надання освітніх послуг, оцінювання знань та інших конфліктних ситуацій, студент повинен подати спершу повідомити про свої претензії викладача. Якщо конфліктне питання не вирішено, то студент має право подати звернення до завідувача кафедри згідно Положення про розгляд звернень здобувачів вищої освіти у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/ Загальна інформація/Основні документи>).

Політика в умовах дистанційного навчання. Порядок дистанційного навчання регулюється Положенням про запровадження елементів дистанційного навчання у ВНМУ ім. М.І. Пирогова (<https://www.vnmu.edu.ua/Загальна інформація/Основні документи>). Основними навчальними платформами для проведення навчальних занять є Microsoft Team, Google Meets. Порядок проведення практичних занять та лекцій, відпрацювань та консультацій під час дистанційного навчання оприлюднюється на веб-сторінці кафедри (<https://www.vnmu.edu.ua/кафедра педагогіки та психології/Студенту або https://www.vnmu.edu.ua/ кафедра педагогіки та психології / Новини>).

Зворотній зв'язок з викладачем здійснюється через месенджери (Viber, Telegram, WhatsApp) або електронну пошту (на вибір викладача) в робочий час.

8. Навчальні ресурси

Навчально-методичне забезпечення дисципліни оприлюднено на сайті кафедри. Маршрут отримання матеріалів <https://www.vnmu.edu.ua/кафедра-педагогіки-та-психології#>

Основна література:

1. Видра О. Г. Вікова та педагогічна психологія / Олександр Видра. – Київ: Центр навчальної літератури, 2020. – 120с.
2. Кацавець Р.С. Вікова психологія. Навчальний посібник. (2-ге видання, доповнене). - К.: Алерта, 2024. -142 с.
3. Новікова Ж.М. Педагогічна психологія. Львівська політехніка, 2023. – 148 с.
4. Савчин М., Василенко Л. Вікова психологія (Альма-матер+) Академія, 2024.-384 с.
5. Сергєєнкова О., Столярчук О., Коханова Е., Пасєка Е. Вікова психологія. – К.: Центр Навчальної літератури, 2020.- 376 с.

Допоміжна література:

- Вікова психологія. Навч. посіб. / Р. С. Кацавець – К.: Алерта, 2019. – С. 6-18.
2. Вікова психологія: навч.посібник/ Мирослав Савчин, Леся Василенко, - 3-тє вид., перероб., доповн. – К. : ВЦ «Академія», 2017.- С. 7-71.
 3. Видра О. Вікова та педагогічна психологія / Олександр Видра. – Київ: Центр навчальної літератури, 2019. – С. 8-16.
 4. Вікова психологія / Оксана Сергєєнкова, Олеся Столярчук, Олена Коханова, Олена Пасєка. – К.:Центр навчальної літератури, 2020. – С. 7-21.

5. Дуткевич Т. В. Дошкільна психологія: Навч. пос. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – С. 15-24.
6. Педагогічна психологія: Методичні рекомендації. / Укладачі: К 60 Т.В. Коломієць, Т.В. Можаровська, Т.М. Шапран. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І.Франка, 2018. – 97с. – С. 18-30.
7. Педагогічна психологія : підручник / Микола Борисович Євтух, Ельвіра Василівна Лузік, Наталія Віталіївна Ладогубець, Тетяна Володимирівна Ільїна. – Київ : Кондор, 2018. – С. 14-31.
8. Поліщук В. М. Вікова та педагогічна психологія / В.М.Поліщук. - Суми, 2007. - 330 с.
9. Савчин М. В. Вікова психологія / М. В. Савчин, Л. П. Василенко. - К. : Академвидав, 2017. - 360 с.
10. Тарапака Н.В., Мартін А.М. Педагогічні ідеї В.О. Сухомлинського в практиці сучасного закладу дошкільної освіти: [навчально-методичний посібник] / Н.В. Тарапака, А.М. Мартін. – Кропивницький: КЗ «КОІППО імені Василя Сухомлинського», 2018. – 10 с.
11. Павелків Р. В. Дитяча психологія: навч. посіб. для самост. роботи студ. / Р. В. Павелків, О. П. Цигипало. - К.: Ака-демвидав, 2017. - 373 с.
12. Феноменологія морального розвитку особистості : детермінація, механізми, генезис: монографія / під ред. Р. В. Павелківа, Н. В. Корчакової. - Рівне : Вол. береги, 2009. - 368 с.

Інформаційні ресурси

Електронна адреса сайту університету <http://vnmue.edu.ua>
Електронна адреса сайту бібліотеки університету <http://library.vnmue.edu.ua>
Всесвітня організація охорони здоров'я <http://www.who.int/en/>
МОЗ України <https://moz.gov.ua/>
Центр громадського здоров'я МОЗ України <https://phc.org.ua/kontrol-zakhvoryuvan>
МОН України <https://mon.gov.ua/>
Національна бібліотека України ім. В.В. Вернадського <http://nbuv.gov.ua/>
Бібліотека українських підручників <https://westudents.com.ua/>
Інститут психології імені Г.С. Костюка Національної Академії педагогічних наук України <http://psychology-naes-ua.institute/>
Наукові пошукові платформи:
Google books <https://books.google.com.ua/>
Гугл академія <https://scholar.google.com.ua/schhp?hl=uk>
<https://www.researchgate.net/>
<https://www.academia.edu/>
<https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/>

1. **Розклад та розподіл груп по викладачам** Розклад та розподіл груп по викладачам опублікований на веб-сторінці кафедри ((<https://www.vnmue.edu.ua/кафедра педагогіки та психології/Студенту>)).

2. **Питання до підсумкового контролю дисципліни** опубліковані на веб-сторінці кафедри ((<https://www.vnmue.edu.ua/кафедра педагогіки та психології/Студенту>)).

Силабус з дисципліни «Вікова психологія» обговорено та затверджено на засіданні кафедри педагогіки та психології (протокол № 1, від «29» серпня 2024 року).

Відповідальний за курс

доц. ЗВО Тетяна РИСИНЕЦЬ

В. о. зав. кафедри

доц. ЗВО Тетяна РИСИНЕЦЬ